

ŐSKOR.

Kezdetben fekvőhelynek, székek és tárolási célokra megfelelt a föld. Egyre fejlettebb használati eszközöket készített, melyek készítésével kezdődik az ősember tárgyalkotó művészete is. Az első bútorok szárkötegekből, lécekből vagy deszkákból egymásra rakott ülőalkalmatosságok voltak. Szerszámok hiányában eleinte minden bútorszerű tárgyat egyetlen fadarabból munkáltak meg, de kezdetlegesen összeépített elemi bútorformák is megjelentek. A szerszámok fejlődésével a bútorok is fejlődnek. Inkább a díszítettség, mint a kényelem dominál. Eszközeik: házi eszközök, zsámoly, tökéletesedő szerszámok. Példa: **kupásszék**.

MEZOPOTÁMIA.

Fejlett, mozgalmas, harcra kész civilizáció. Kultúrájukat a számrendszer, naptár, csillagászat, városépítészet (társadalmi tagozódás) határozta meg. Építészetükben a védekezés dominált, az erődítmények és kapuzatok jelentősége nagy volt (szelíd, vaskos formák). A fa ritka volt, de ércben gazdagok voltak, bútoraik magját gondosan kidolgozott réz és bronz elemek borítják. Eszközeik: esztergályozás, fém-nyomópad. Példa: **trónszék lábzsámollyal** (Persepolis: Dareios palotája).

EGYIPTOM.

Első olyan fejlett társadalom, amelynél először találkozunk kialakult stílussal. Társadalmuk szigorú rend szerint épült fel, náluk alakult ki az első klasszikus rabzolgotartó társadalom. Művészetük a társadalmi életükhöz hasonlóan szigorú, szabályos, rendezett. Kezdetleges szerszámokkal dolgoztak (esztergályozás nem, de furnérozást már ismerték). Az áttekinthető, de nem túl nívós szerkezeteknél díszítések (növényi vagy bőrszj fonadékok, menetirányban elhelyezett állatlabak) takarták el a csúnya illesztéseket. Formai kötöttséggel rendelkező ülőbútorok, feszes ülés mód, általában karfa nélküli (karfánál a vállak, ezáltal a benne ülő megjelenése kisebb, kevésbé fennségesebb lenne). Memphisi (régii stílus): nehézkes és darabos. Thébai stílus: könnyedebb, elegancia és kényelem a meghatározó (a mai típusok alapformái). Az ülőbútor egyiptomi találmány. Példa: **támlásszék** díszes állatlabakkal, kárpizotással.

GÖRÖGORSZÁG.

A görög területeken már a hellének előtt is magas kultúrájú népek éltek. A hellén kultúra beolvastotta a vele kapcsolatba került népek kultúráját gyarmatosításuk során. A görög lakóházak jól mutatják a társadalmi formák és az életszokások nyomait: nem a befelé forduló (nagy részét peristylummal is tagolt) lakóházakban, hanem a szabadban folyt az élet. Bútoraik nem maradtak fenn. Eszközeik: gyalu, esztergapad, keretbetétes szerkezetek, fahajlítás gőzöléssel, furnérozás, fakötések, a fa természetes szépségének kiemelése. Példák: **összecukható szék**, **klismos** (női támlásszék, könnyed, elegáns, kényelmes, lábai sarló alakúak, a támla hajlított. Tudatos formaalakítás, a hellén bútorművészet technikai és művészeti csúcspontja).

RÓMAI STÍLUS.

Görög hatás érvényesül, azonban lényegesen továbbfejlődnek az átvett elemek. A luxus iránti igény, a semmittevés (többek között) meghatározta a bútorokat is. Téralkításukban megfigyelhető az átriumok és peristylumok használata, a kezdetben befelé forduló épületek (Casa del Chirurgo) fokozatosan nyitnak a külső világ felé (Casa del' Atrio), majd a villák már teljesen a természet felé nyitnak. Bonyolult, sokrétű művészet, ellentétekkel. Egyszerűség, pompa, okos és praktikus gondolkodásmód a jellemző. Meghatározó a belső terek képzése: márvány, mozaikpadlók, kazettás mennyezet, majd boltozatok

tárháza, festmények sokasága. Bútoraiknál fejlett technikákat alkalmaztak (összefügg a fejlett szerszámok használatával), plasztikus díszítésekkel (növényi formák: virág, inda, levél, állati formák: szfinx), bronzból és vasból is készítettek bútorokat. Eszközök, technikák: festés, faragás, gravírozás, furnérozás, berakás, aranyozás. Példák: **kosárszék, díszülés** bronzlemez borítással.

ÓKERESZTÉNY-BIZÁNCI STÍLUS.

A Római Birodalom kettészakadása után a levált keleti rész kultúrája, melynek fővárosa Konstantinápoly volt. Merev, konzervatív, régi hagyományokhoz ragaszkodó uralom jött létre. Eleinte építő, díszítő formákat használtak, később formáik durvábbak lettek, a szép forma helyébe lépett a szertelen díszítés. Nagy jelentősége volt a selyemnek, az ő korokban honosodott meg Európában a selyemhernyó-tenyésztés. Nem maradandó bútorformák, azonban díszítő elemei nagy hatásúak (főleg a román stílusban). Példa: **nyeregtes láda**.

ROMÁN STÍLUS.

Kezdeté az Aachenben épült palota építéséhez, kb. 800-tól köthető. Közel 400 évig uralkodik, nevét később kapta római elemei miatt. A román művészet több forrásból származik: az antik ókeresztény formahagyományokból (keleti, főleg bizánci elemekből, a germánok, északiak művészetének hatásaiból). Bútorai kezdetlegeseek, lassan megjelenik az építészeti tagozatok nyoma. A fogyatékosok takarására élénk színű festékréteget alkalmaztak. Példa: **esztérgályozott karosszék**.

GÓTIKUS STÍLUS.

Az ipari és kereskedelmi fejlettség közepette megjelenik a városlakó polgár (az egyház nagysága mellett), annak nagyságra és szépségre való törekvése. A súlyos erődítmények átadják helyüket a fejlett szerkezetiséggel rendelkező (tornyok, oszlopok, támpillérek, rózsablatok, boltozatok) katedrálisoknak. Tanult mesteremberek, iparosok használják a fejlett technikákat. A berendezési tárgyak általában nehézkesek még, jobbra falhoz húzódnak. A forma alakítás egyre inkább fából utánozott templomi architektúra. Építészeti díszítvényeket is felhasználtak. Az új szokásokkal új bútortípusok alakulnak ki. A főúri lakások gazdag architektonikával elátottak, a polgári lakások viszont egyszerűek. Franciaország: finom részleteken, elegancián, a csipkék és mérművek alkalmazása. Németalföld: egyszerű, nagyvonalú, vésett, faragott szerkezetek, növényi elemekkel való díszítés. Anglia: három periódus különül el (korai, díszített és függélyes), eleinte redődíszes nehézkes tölgyfa bútorok, majd áttört mérműves szerkezetek jelennek meg a Tudor korban. Itália: antik hagyományok követése, ornamentika, rozettás, mérműves és mozaikberakásos bútorok. Példák: **németalföldi templomi ládaülés** (keretbetétes deszkaszerkezettel, merev alakítással), **redődíszes ládaülés**.

RENEZÁNSZ.

A városok egyre erősödnek, a feudalizmus kezd bomlani, kialakulnak a kapitalizmus csírái. Az iparosok már piacra termelnek, megjelennek a manufaktúrák. A hatalmas szellemi forradalom szemléletváltással (humanizmus), új találmányokkal és új nyersanyagforrásokkal jár. Az asztalos szakma művészi rangú iparaggá alakul. Új és reprezentatív középületek jelennek meg (városok, színház). Az alkotásokban felszabadulás nyilvánul meg, nagyvonalúság, kényelem, élvezet és elégedettség jelenik meg bennük. Szabadon mozgatható bútorok, általában falhoz tolva. Nyugodt és kiegyensúlyozott arányokat keres (ilyen az aranymetszés). A reneszánsz bútorok megsohasodnak, egyénibb kialakításúak lesznek, alapvonaluk a forma világossága,

a felépítés tisztasága és az építészeti elemek fokozott alkalmazása lett (kanyargós növényi indák közé befont állatok, fantázialények, madarak, kis figurák, emberfejek, intarzia. Példa: **Strozzi-szék**).

BAROKK.

XIV. Lajos korához köthető. Lényegében a reneszánsz egyenes folytatása, továbbfejlődése. Alapjegyei az antik formák, de fő jellegzetességük a mozgás, dinamika, a görbe vonalak, körök és oválisok használata, a klasszikus építészeti formák arányainak torzítása. Nagyvonalú, festői, dekoratív, plasztikus belső térképzés (csavart oszlopok, többszörösen megtördelt párkányprofil). Az udvari rend stílusa. Az íves felületű bútorokat sok kisebb darabból ragasztották össze, a görbe felületeket faragó vésővel és reszelővel munkálták ki. Az átvágásokat (bütüket) lakktechnikával tüntették el. Kiteljesedik a fumirozás és famozaik alkalmazása. Kötetlenebb a bútorművészet: görbe vonalak, plasztikus felületképzés, nagy párkányok, épülettagozások, baluszterek felhasználása, de torzítással. Egyre több a kárpitos bútor, megjelennek a garnitúrák. Boulle-technika: jellemző a barokkra, fémintarzia és plasztikus bronzdíszítmények. Újabb anyagok (csont, porcelán, gyöngyház). Pietra-dura: színes kődarabokból készített kőberakásos díszítés. Gobelin technika is megjelenik. Franciaország: négy szakasz (kora-barokk, barokk, régence, rokokó), melyekben kialakulnak a francia luxusbútorok, nehézkes formákkal. Ágyak, ülőbútorok, szekrények (fiókos komód, íróasztal). Példa: **francia barokk szék**.

ROKOKÓ.

XV: Lajos korához köthető. A barokk fejlődésének utolsó korszaka, mely inkább belsőépítészeti stílus. Szalonok, intim kabinetek, budoárok (a nagyobb terek helyett) burjánzó díszítése. Az életforma teljes mértékben azonosul a lakásművészettel. Erőteljesen jelen van a kínai hatás, a porcelán és a lakk használata. Különböző színeket, tapétákat is használnak. Új bútortípusok fejlődnek ki (ilyen a kanapé is), és a típusok máig érvényesek. Finom, könnyed, elegáns, művész bútorok, magas szekrények, íróasztal, komód, melyek szinte mellőzik a szabályos és egyenes vonalakat, a szimmetriával együtt (J. A. Meissonier a legnagyobb alakja). Egzotikus fák, márvány, selyem, gobelin, bronz, aranyozás. Angliában kialakul a Chippendale-stílus (elhatárolódik kissé az eddigiektől, a francia rokokóformák, a kínai hatás és gótikus motívumok a mérvadók). Példa: **francia rokokó karosszék, angol Chippendale szék**.

BIEDERMEIER.

Az utolsó stílusirányzat, amely lezárja az eredeti stílusok korát. Németországból és Ausztriából indul ki, az empire irányelvei alapján, azonban annak merevsége, pompája, gazdagsága hiányzik. Polgári stílus, mely a polgári időszak kezdetével indul. A biedermeier bútorokon felsimerhetjük a mai bútorok legtöbbszörét. Építészeti formák már nincsenek, a fő hangsúly a kényelmen és a kedélyes formán és a kifogástalan asztalos munkán van. A bútorok inkább emberi használatra szabottak, mint dísz tárgyak. Erőteljes a naturalizmus, szívesen használnak különböző díszítésű textíliákat. Az otthonosság követelménye kerül előtérbe, könnyedebb és világosabb anyaghasználattal (cseresznye, körte, kőris). Példa: **körülésű szék**.

SZECCESSZIÓ.

Stílusa romantikus, historizáló, kulturalisztikus volt. Az új elv a célszerűség, a kényelem, az új technika és a gépi munka lehetőségeinek figyelembe vétele és kihasználása. Két eltérő bútorforma alakul ki: szenvedélyes vonalvezetésű, dekoratív; illetve szerkezeti jellegű, egyenes vonalú, tiszta felépítésű bútor. A szecesszió rövid időszakot karolt fel. Jelentősége abban van, hogy szakított a hagyományos régi stílusformákkal és díszítésmódokkal, lehetővé téve az utat a modern és korszerű tárgyalakítás felé. Új formák keverése, új anyagok felhasználásával (vasbeton, vas, üveg, acél), új technikákkal. Példák: **szeszélyes vonalú vasvázás karosszék**, **Adolf Loos: szék**.

XX. SZÁZAD BÚTORA.

Elkzedődik a tipizált bútorok gyártása, már széles piacoknak készülnek a lakberendezési cikkek. Elemes, kombinálható bútorok, előtérbe kerül az áramvonalas forma. Sorra követik egymást az új megjelenési formák. Példák: **Mies van der Rohe**: Barcelona szék, **Alvar Aalto**: rugalmas hajlított szék, **Michael Thonet**: kerek ülésű standard szék, **Le Corbusier**: heverőszék fémállványos fémvázon, **Gerrit Rietveld**: konstruktivista karosszék.